

Zachowania językowe a percepcja słuchowa osób z autyzmem

Streszczenie

Rozprawa doktorska „Zachowania językowe a percepcja słuchowa osób z autyzmem” to rezultat przeprowadzonych badań na grupie trzydziestu osób ze zdiagnozowanym autyzmem, bez zaburzeń współwystępujących – będące w normie intelektualnej. Rozprawa dotyczy dwu zasadniczych aspektów zachowań językowych: przetwarzania słuchowego i jego roli

w kształtowaniu języka oraz spójności wypowiedzi budowanych przez osoby z autystycznym spektrum zaburzeń jako reakcji na pytanie. Głównym celem niniejszej pracy była ocena jaki typ pytania – inicjacja, warunkuje reakcję. Klamrą łączącą obydwie problemy jest przekonanie, iż proces przetwarzania słuchowego, jego stan wyznacza system językowy, a autystyczne spektrum zaburzeń zaburza proces opanowania języka oraz wpływa na rozumienie wypowiedzi. Problemy ze spójnością warunkują rozumienie tekstu. Badanie spójności

w zależności od typu pytania oraz warstwa leksykalna i gramatyczna budowanych tekstów stanowią nadbudowę nad tym co prymarne - przetwarzania słuchowego w zakresie długości, wysokości tonów, lateralizacji słuchowej.

Rozdział pierwszy to prezentacja badań dotyczących autyzmu, wyjaśnienie terminu ASD (Autism Spectrum Disorders), który obecnie stosowany jest w kontekście diagnostycznym, przedstawienie klasyfikacji oraz charakterystyka głównych zaburzonych sfer funkcjonowania osób z autystycznym spektrum, biorąc pod uwagę fakt, iż autyzm to zaburzenie neurorozwojowe, które wpływa na rozwój, zaś rozwój jednostki wpływa na prezentowany obraz zaburzeń ASD powodując bardzo zróżnicowane obrazy tego zaburzenia.

W rozdziale drugim przedstawione zostały zagadnienia dotyczące zastosowania teorii interakcji w logopedii, roli pytań w przebiegu diagnozy i terapii procesów poznawczych i językowych, a także ustalenia dotyczące dialogu – jego struktury, spójności wymian. W pracy wykorzystywana jest pragmatyczna klasyfikacja pytań Barbary Bonieckiej (2000), w rozdziale drugim została ona szerzej omówiona.

Rozdział trzeci stanowi przedstawienie wybranych zagadnień dotyczących percepcji słuchowej. Opisano drogę słuchową, z dokładnym omówieniem procesu przetwarzania słuchowego na poziomie centralnym. W tym rozdziale omówiono funkcje słuchowe oraz konsekwencje ich nieprawidłowego rozwoju w ontogenezie. Ponadto podkreślono rolę słuchania dla rozwoju kompetencji językowej i komunikacyjnej, zaś w przypadku zauważalnych problemów w tym zakresie wyszczególniono metody pracy i formy terapii w przypadku występujących zaburzeń słuchania.

Rozdział czwarty stanowi opis metodologicznych podstaw badań własnych. W tym miejscu sformułowano główne cele pracy, hipotezy badawcze. Opisano kryteria doboru dzieci i osób dorosłych do badań, wyszczególniono narzędzia składające się na przebieg oceny sprawności słuchowych i językowych. W tym celu zastosowano odpowiednie techniki logopedyczne i audiologiczne, które zostały omówione.

Praca stanowi potwierdzenie hipotez badawczych. Osoby z ASD wykazują zaburzenia w zakresie przetwarzania słuchowo-językowego, co prowadzi do trudności w zamykaniu swoistej „pętli komunikacyjnej”, czyli odpowiadania na pytania, komentarze innych. Przetwarzanie słuchowe informacji to nieodzowny element procesów poznawczych. Dysfunkcje percepcyjne zawsze prowadzić będą do zaburzonego dyskursu. Pytania same w sobie stanowią sposób uzyskiwania informacji o świecie i zjawiskach w nim zachodzących, są drogą do rozwoju umysłowego. Pytanie stanowi narzędzie do kształtowania umysłu, doskonalenia wiedzy językowej, są jedną z głównych form myślenia. Dziecko z zaburzeniami ze spektrum autyzmu pozbawione jest takiego treningu. Przeprowadzone badania wykazały dosłowne rozumienie treści symbolicznych, metaforycznych oraz wypowiedzi, które wymagają podjęcia wymaganych, określonych przez konwencje postaw i działań. Trudność stanowi odbiór, a także rozumienie intencji rozmówcy na płaszczyźnie rozróżniania poszczególnych aktów mowy. Problem z odbiorem, a co za tym idzie z rozumieniem dotyczą również warstwy suprasegmentalnej. Deficyty w zakresie kompetencji komunikacyjnej osób z ASD wpływają na kształt wymian, realizowanie funkcji komunikacyjnej wypowiedzi.

Zebrane dane mogą służyć stworzeniu rzetelnego obrazu zachowań językowych u osób z autystycznym spektrum zaburzeń, mogą ponadto posłużyć pogłębieniu wiedzy o zjawisku słuchowych uwarunkowań zachowań komunikacyjnych w autyzmie. Ukazane problemy badawcze mogą stanowić inspiracje w opracowywaniu metod terapii logopedycznej osób z ASD, by osoby te mogły sprostać wyzwaniom życia społecznego, na miarę ich możliwości.

Ponadto tekst opatrzone zostały podsumowaniem, spisem wykresów, tabel, rycin zamieszczonych w dysertacji.

Niniejsza praca to wstęp do poszerzenia badań w tym zakresie. Co pozwoli na lepsze zrozumienie zaprezentowanych w rozprawie problemów, zaś w konsekwencji skutkować może stworzeniem skutecznych, holistycznych metod terapii. Wymaga to podejścia interdyscyplinarnego.

Adriana Liben-Defenek

Subiwa, dn. 12.06.2023 r.